

XҒТАР 02.41.21

<https://doi.org/10.51889/2021-2.1728-8940.19>

У.Б. Ахмедова ^{1*}, К.А. Авсыдыкова ²

¹«7М03101 – Әлеуметтану» мамандығы бойынша 2-курс магистранты
²социология ғылымдарының кандидаты, аға оқытушы
^{1,2} ал-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті
Алматы қ., Қазақстан

ҚҰНДЫЛЫҚ ҰҒЫМЫНЫҢ ФИЛОСОФИЯЛЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК СИПАТТАМАСЫ

Аңдатпа

Зерттеу тақырыбының өзектілігі, құндылық ұғымының бүгінгі нарықтық қоғам өміріндегі мәнін ашу. Зерттеу жұмысының мақсаты құндылық ұғымына сан ғасырлар бойы философиялық тұрғыдан беріліп келген мәнін аша отырып, бүгінгі қоғам өміріндегі негізін әлеуметтік тұрғыдан көрсету. Құндылықтың тарихи кезеңдердегі көрінісі философиялық тұрғыдан зерттеліп, қазіргі қоғамда қабылдану интерпретациясына түсініктеме беріліп, әлеуметтік тұрғыдан түрлері бөлініп көрсетіледі.

Кілт сөздер: аксиология, философиялық категория, топтық құндылық, жек тұлға құндылығы.

Ахмедова У.Б ^{1*}, Авсыдыкова К.А. ²

¹ магистрант 2 курса по специальности «7М03101-социология»
² кандидат социологических наук, старший преподаватель
^{1,2} Казахский Национальный университет имени аль-Фараби
г. Алматы, Казахстан

ФИЛОСОФСКО-СОЦИОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТИЯ ЦЕННОСТИ

Аннотация

Актуальность темы исследования, раскрытие значения понятия ценности в жизни современного рыночного общества. Цель исследовательской работы социально показать основы жизни современного общества, раскрывая сущность, которая на протяжении многих веков передавалась в понятие ценности из философского. Отражение ценности на исторических этапах изучается философски, дается объяснение трактовке восприятия в современном обществе, выделяются социальные типы.

Ключевые слова: аксиология, философская категория, групповая ценность, ценность личности.

Akhmedova U.B. ^{1*}, Avsydykova K.A. ²

¹2nd year master's student, specialty "7M03101-sociology"
Almaty, Kazakhstan
² Candidate of sociological Sciences, senior lecturer
^{1,2} Al-Farabi Kazakh National University
Almaty, Kazakhstan

PHILOSOPHICAL AND SOCIOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE CONCEPT OF VALUE

Abstract

The relevance of the research topic, the disclosure of the meaning of the concept of value in the life of a modern market society. The purpose of the research work is to socially show the foundations of the life of modern society, revealing the essence that for many centuries was transferred to the concept of value from the philosophical. The reflection of value at historical stages is studied philosophically, the interpretation of perception in modern society is explained, and social types are distinguished.

Keywords: axiology, philosophical category, group value, personal value.

Кіріспе. Құндылықтың табиғаты өте күрделі болып көрінеді: бір қарағанда, ол өте айқын, бірақ зерттеу барысында өзгермелілігіне байланысты зерттеуге қол жетімсіз болып көрінеді. Дәл осы уақытқа дейін ғылыми әдебиеттерде оның анықтамасына қатысты бірегейлікті нақты көрсету қиын. Құндылық табиғаты философия, мәдениеттану, әлеуметтану, психология және басқа гуманитарлық пәндерде жан-жақты зерттеледі. Алайда, белгілі бір құбылыстың күрделілігіне байланысты ғалымдардың оны анықтаудың бірыңғай өлшемдерін жасауға тырысуы көптеген түсініктемелерді беру қажеттілігін туындатады. Құндылықтың жиі қолданылатын сипаттамаларының ішінде маңыздылығын, пайдалылығын, субъектінің қажеттіліктерін қанағаттандыру құралы мен нормативтілігін атап өтуге болады.

Әдіснамасы. «Құндылық» ұғымының мағынасы бір мәнді емес, сондықтан, ең алдымен, философиялық білім тарихындағы оның эволюциялық процесін зерттеуге тоқталу керек. Біз субъективтіліктің өте жоғары дәрежесі бар аксиологиялық тұжырымдамаларды зерттеуге жүгінетіндіктен, құндылық пен оның болмыстағы рөлі туралы әртүрлі нұсқалардың көптігін түсіну қажет. Мақалада ғылымилығын анықтауды салыстырмалы, жүйелік әдістер қолданылды.

Нәтежелерді талдау. Құндылықтар философиясы немесе аксиология білімнің жеке саласы ретінде салыстырмалы түрде кеш, XIX ғасырдың екінші жартысында пайда болды. Философиялық категорияның дәрежесіне "құндылық" ұғымын енгізу, г.Лотценің есімімен байланысты, ол оны жаратылыстану ғылымдары саласында қамтылмаған, сондықтан фактілер мен ғылым әлеміне қол жетімді емес адам рухының қадір-қасиетін белгілеу ретінде түсінді [1].

Құндылық ұғымының кейінірек қалыптасуына қарамастан, аксиологиялық проблемалар философияда, оның қалыптасуынан бері болған. Аксиология теориясы теориялық ұғымдарды, олардың мазмұндық мазмұнын, практикалық мағынасын жеке зерттеумен сипатталады. Ежелгі және орта ғасырлардағы философиялық ілімдерде құндылық дүниетанымының этикалық және эстетикалық негіздері қалыптасады, бұл сөзсіз жеке және әлеуметтік өмірдің рухани бағыттарын ашумен және бекітумен байланысты. Бұл жерде аксиология әлі тәуелсіз пән емес, "құндылық" ұғымы логикалық және теоретикалық тұрғыдан талданбайды, керісінше "эмпирикалық", құбылыс деңгейінде сипатталады. Егер аксиологияның теориялық мәселелерін зерттеу тек XIX ғасырдан басталса, онда құндылықтың мазмұнды, практикалық мазмұнын зерттеу ежелгі философияда жүреді [1, 9 б.].

Адамзат қоғамының өмір сүру кезеңіндегі құндылықтар мәселесі әртүрлі дәуірлердің ойшылдарын қызықтырды. Ежелгі дәуірден бастап бүгінгі күнге дейін бұл құбылыс туралы идеялар өзгеріп, біртіндеп күрделене түсті және жетілдірілді. Әр дәуір құндылық мәселелерін зерттеуге өз көзқарастарын әкелді. Соған қарамастан, экономикалық және саяси өзгерістердің әсерінен қоғамда болып жатқан терең процестер көптеген зерттеушілерді аландатып отыр, өйткені құндылықтар мәселесі әрқашан қоғам дамуының өтпелі кезеңдерінде ерекше назарға ие болады [2].

Ежелгі қытай аксиологиясы екі негізгі үрдістің-даосизм мен конфуцианизмнің дамуымен байланысты, олардың әрқайсысы адам мен әлемнің үйлесімді өмірінің құндылығын өз бетімен жоққа шығарды. Дао-сизмде онтологияның терең этикалық және аксиологиялық түсіндірмесі бар, Дао мен дә ұғымдарының өзара әрекеттесуі арқылы: "Дао заттарды дүниеге әкеледі, дә

оларды тәрбиелейді ... Дао құрметті, дә бағаланады, өйткені олар бұйрық бермейді, бірақ табиғиға сүйенеді» [3].

Үнді дүниетанымының ерекшелігі-бұл өмірдің құндылығының "болмауы", бірақ ол зорлық-зомбылықсыз (ахимса) антына қайшы келмейді. Бірақ мұнда өмірге зиян келтіруден бас тартудың себебі өмірдің өркендеуі емес, өзінің моральдық жетілуіне ұмтылу болып табылады. Көптеген мектептер бекіткен ең қымбат құндылықтар-бұл ізгілік (дхарма), шындықты түсіну немесе білу (видя) және азаттық (мок-ша-нирвана) [4].

Конфуций аксиологиясының өзіндік ерекшеліктері бар, көбінесе еуропалық және мұсылмандық. Конфуций және оның ізбасарлары әлеуметтік организмдегі адамдардың үйлесімді бірлігін қамтамасыз етуге арналған моральдық құндылықтарды, ізгіліктерді дамыту мен негіздеумен айналысты. "Тарих кітабында" ("Шу цзин") және "пікірлер мен әңгімелерде" ("Лун Ю") бақыттың ұзақ өмір сүру, дене денсаулығы, тыныштық, "пәктікке деген махаббат", "тыныш өлім" сияқты көріністері байқалады. Бақыттың мұндай нұсқасына қол жеткізуге ықпал ету үшін "асыл күйеу" (цзоань-цзы) ие болуы керек негізгі ізгіліктер шақырылады: филантропия (жен), құрмет (сяо), денсаулық (и), тәртіп, рәсім (ли), тәрбие (Вен), ғұламалық, даналық (чжи) [3, 103б.].

Ежелгі дүниетаным, тұтастай алғанда, терең аксиологиялық: онтология, эпистемология, этика және эстетика әлемді және жеке адамды жетілдіру міндеттерімен байланысты. Архаиканың дүниетанымы оның формаларының барлық түрлерінде бүкіл әлемдік болмысты әдемі, жақсы және шынайы деп бағалады. Пифагор космологиясы - бұл "ғарыш" ұғымы бейбітшілік, тәртіп, үйлесімділік қана емес, сонымен қатар безендіруді де білдіретін ерекше мысал. Шын мәнінде, бүкіл демократияға дейінгі философия ғаламды әдемі және жағымды болмыс ретінде бағалады. Тек Сократ алдымен әдемі, жақсы деген идеяны негіздейді және ерекше бағалауды қажет етеді. Протагор, Сократ және Платоннан бастап еуропалық философияға барлық нәрсені антропологиялық бағалау идеясы адам императивімен сәйкес келеді. Классикалық грек философиясында, атап айтқанда Платон, нақты және идеалды болмыстың арасындағы айырмашылықты көрсетеді, мұнда құндылық Жақсылық, шындық, Сұлулық идеяларының ең жоғары көрінісі ретінде онтологиялық тұрғыдан идеалды объективті шындық болып табылады. "Филеб" диалогында Платон "жоғары жақсылықты" құрайтын құндылықтардың алғашқы жіктелуін жасайды - "адамдар мен құдайларда не қымбат» [1, 13 б.].

Бұл тұжырым, мүмкін, материалдық құндылықтарға қатысты әділ болуы мүмкін, бірақ өмірлік, моральдық, эстетикалық құндылықтар әрдайым қиындықпен сәйкес келмейді. Рационализм дәуірі өзімен бірге жаңа құндылықтар әкелді, олардың ішіндегі ең бастысы ақыл, ерік бостандығы, практикалық пайда, ғылым, прогресс болды. Олардың тұжырымы мен негіздемесі құндылықтарды негіздеудің рационалистік нұсқасын ұсынған Ф.Бэкон, Р.Декарт, Б.Спиноза, Г.В. Лейбниц, Т.Хоббстың шығармашылығымен байланысты. Бұл тәсілдің мәні құндылықты саналы-ерікті факторларға байланысты субъектінің әрекетінің нәтижесі ретінде түсіндіруден тұрады. Р. Декарт "әдіс туралы ойлау" мақаласында "біздің ерік-жігеріміз бір нәрсені ұстануға немесе бір нәрсені болдырмауға бейім, өйткені біздің түсінігіміз оған оны жаман деп көрсетеді» [5, 36 б.].

Құндылық әдісін тарихи процестерді зерттеуде ғана емес, әлеуметтану, мәдениеттану және антропология саласында да қолдануға болады. Әлеуметтік қатынастар мен әртүрлі әлеуметтік құбылыс-тарды талдау құндылық факторын ескермесе толық емес, сонымен қатар жеткіліксіз болар еді.

Эмпирикалық әлеуметтану – бұл қоғамның әртүрлі салаларына тән құндылықтар жүйесі, теориялық-қандай құндылықтар басым рөл атқаратынын, құндылықтардың өзара әсері қалай жүретінін, билік пен маргиналды қабаттардың құндылықтарының субъектісі ретінде әрекет ететінін, құндылық жүйелері әлеуметтік-саяси, экономикалық және басқа қатынастарға қалай әсер ететінін талдайды. Басым құндылықтар жүйесі көптеген адамдардың тандауын қанағаттандыратын қоғамдар, әдетте, халықтың негізгі топтарының құндылықтары полярлықпен ерекшеленетін және бір-біріне қарама-қайшы келетіндерге қарағанда үйлесімділік пен

тұрақтылықпен сипатталады. Құндылықты талдау бір адамның басқалармен өзара әрекеттесу орны бар жерде қажет. Х.Р. Нибурдың айтуынша, "құндылық тіршілік иесі бар жерде кездеседі, ол көпше, өзара қарым-қатынаста, тіршілік иелерінің өзара әрекеттесуінде болады". Байланыс құндылық ұмтылыстарын өзектендіру саласы, сондай-ақ ішкі және сыртқы қақтығыстар жағдайында олардың "әлеуметтік сараптамасы" мен сыну саласы болып табылады. Әлеуметтік шындықты құндылық әдісі тұрғысынан түсіну қоғамның мәнін жеке тұлғалардың құндылықтарының бағыты мен тоғысуы ретінде түсінуді, әлеуметтік тарихи құндылықтардың жеке дүниетанымға және жеке құндылықтардың қоғамдық сана мен болмысқа әсер ету өлшемін түсінуді білдіреді. Жеке адам өз еркімен қызмет ететін, барлық күш-жігерін беретін ең жоғары күш ретінде құндылық жеке күш-жігерді белгілі бір бағытқа бағыттап қана қоймай, субъективті фактордың әсерін көбейте алады. Алайда қоғам мен тарихтың дамуындағы субъективтіліктің рөлі әлі толық зерттелген жоқ. Бұл көбінесе ұжымдық тәжірибенің, құндылық пен дүниетанымның басымдықтарының әсері мақсатты емес, өздігінен жүретіндігіне байланысты. Мақсатты емес бола отырып, сана мен өзіндік бақылау, адамның өткен және осы кезде өзі тәуелді шындыққа тиесілілігін белгілейді. Мағыналық-мағыналы мақсаттар "болмыстың алдында" болған жағдайда, философтар Гегельден кейін тарихтағы рухтың көрінісі туралы айтады. Объективті рухтың тарихи және әлеуметтік процестердің барысына әсерін тану сөзсіз болмыстың трансценденталды рухани негізіне деген сеніммен байланысты. Бірақ "әлемдік ақыл-ойдың айла-амалына" өткен зерттеушілердің көпшілігі және қазіргі ойшылдардың көпшілігі күмән келтірмесе, онда жеке рухтың мүмкіндіктері жеткіліксіз зерттеледі және іс жүзінде әлеуметтік психология саласымен шектеледі. Алайда "психология-бірінші ретгі ой" (Р.Дж. Коллингвуд), философиядан айырмашылығы, ойдың оның объектісіне қатынасы арқылы бағаланбайды. Субъективті шындық проблемасына жеткіліксіз назар аудару, мүмкін, қазіргі адам рухани күш-жігер арқылы денені басқара алмайтындығымен байланысты. Демек, объективті болмыс субъективті анықтайды деген сенім. Өзін-өзі бақылау мен өзін-өзі басқаруды іздеу мистикалық тәжірибемен көбірек байланысты және илаһи, идеалды болмыс бағытында өзін-өзі жетілдірумен бірге жүреді. Парадокс-бұл өзін-өзі жеңуге және сыртқы болмыстың нақты өзгеруіне қабілетті адамдар өздерінің "мен" маңыздылығын және сыртқы әлемнің құндылығын жоққа шығаруға тырысады, ал физикалық және әлеуметтік қажеттіліктерге бағынатындар мақсатты әрекеттер үшін жеткілікті қабілеттерге ие болмай, әлемді сәтсіз қайта құруға тырысады. Өмірлік, материалдық және әлеуметтік-утилитарлық құндылықтардың көпшіліктің дүниетанымындағы үстемдігі тарихтың техникалық, ғылыми, құқықтық жетілу бағытына, мәдениет, мораль, руханият салаларына әсер етпестен әсер етеді.

Қоғамның өмірін зерттеудің тағы бір маңызды аспектісі-қажеттілік пен еркіндіктің өлшемі мен арақатынасын анықтау. Географиялық, биологиялық, экономикалық сияқты факторлар сөзсіз әлеуметтік дамуға қажеттілік саласымен, ал субъектінің рухани, интеллектуалдық, эмоционалды және моральдық қызметі Бостандық саласымен байланысты болады. Қоғамдық өмірдегі өзгерістердің себептері туралы айта отырып, құбылыстардың пайда болу және даму процестерінің механизмі мен мақсатын түсінуге мүмкіндік беретін себептік байланыстың екі негізгі түрі бар деп қорытынды жасауға болады. Біріншісі объектінің, құбылыстың немесе қоғамның бір бөлігінің өмір сүруінің сыртқы факторларына байланысты қажеттілікті жүзеге асырумен байланысты. Қоршаған орта факторларының, әлеуметтік өзара әрекеттесу-лердің әсерінен болатын өзгерістер (биологиялық, географиялық, техникалық-технологиялық, экономикалық, әлеуметтік процестер) – әлеуметтік философияда егжей-тегжейлі зерттелген жеке тұлғаға қатысты сыртқы болып табылады. Біздің пікірімізше, байланыстардың осы түріне объективті жеке зат ретінде түсінілетін ерік факторы, қамтамасыз ету факторы, белгілі бір көзқарастар тұрғысынан әсер ететін объективті материалдық емес күштерге қатысты билік жатады.

Бірақ себеп-салдардың екінші түрі бар, қозғалыс пен өзгерістің себебі сырттан қойылған қажеттілік емес, өзіңіздің ішкі бағыттарыңыз бен ұмтылыстарыңыз, болмыстың жеке түсіндірмесі және онымен өзара әрекеттесу жолдары болған кезде құндылық болып табылады. Құндылықтардың тууы, бірегейлік үйлесімі барлық қабілеттерін субъектісінің, оның ерекше қабылдау, қоршаған әлемнің факторы. Бірінші фактор-қажеттіліктен айырмашылығы, ол белгілі бір мақсатқа ұмтылатын субъектінің өзін ғана емес, сонымен бірге жеке тұлғаның моделіне сәйкес сыртқы шындықтың өзгеруімен байланысты болатын өзгерістің ішкі механизмі ретінде әрекет етеді. Сыртқы қажеттілік факторының айырмашылығы-оның көріну күші тұрақты. Оның

күшеюі немесе әлсіреуі, әдетте, объективті процестердегі сандық өзгерістердің белгілі бір мөлшерін бұзумен ғана емес, сонымен бірге адамның осы өзгерістерді қабылдау шарасын бұзуымен, оларды субъектінің бағалауының өзгеруімен байланысты. Қоғамның құндылық санасында белгілі бір фактордың маңыздылығын арттыру оның өзін-өзі тануының прогрессивті, біркелкі процесін бірнеше рет күшейте алады. Құндылық факторы табиғи және әлеуметтік болмыстың өзін-өзі анықтау процестерін түсінуге мүмкіндік береді, мұнда ішкі сыртқы қажеттіліктің актуализациясы және жолын кесу ғана емес, керісінше, еркіндік жүзеге асырылады, ал жеке адамның, жеке адамның қабілеттері толық ашылады, оларды жетілдіру мүмкін болады. Өмірдің табиғи, әлеуметтік емес формаларында сіз объектілердің өзара әрекеттесуінде сыртқы өмір сүру жағдайларын қабылдауда немесе қабылдамауда көрінетін әлеуетті мүмкіндіктерді, әлемге құндылық қатынасын көре аласыз. Өзінің өмір сүруіне, оның ұзартылуына деген ұмтылыс, осы мағынада, күрделену процестерінің негізі, болмыс формаларын жақсарту болып табылады, өйткені ол сыртқы әлемнің қысымына қарамастан, әр объектінің "Мәңгілік болмысты" жүзеге асыруға және жүзеге асыруға бағдарын білдіреді. Құндылық қатынастарының таралуы әлеуметтік болмыстың "шегінен" асып түседі және әлі де жақтаушылары аз. Алайда, бүгінде біз құндылықтар теориясын тек адамның ұмтылыстарымен шектемеу туралы үндеулерді жиі естиміз. Сонымен, 2001 жылы әлемнің орталық философиялық журналдарының бірінде "Философия бүгін" қазіргі заманғы құндылықтарды құру арқылы біз "адамнан жоғары көтеріліп, жануарлар мен өсімдіктердің көзқарасын есте сақтауымыз керек" деп баса айтылған. Антропоцентризм мен адамды жоғары санау идеясына деген құштарлықты жеңуге байланысты сондай пікір айтылған [6].

Біз жоғарыда келтірген ғылыми дәйектемелерге сүйене отырып, әлеуметтік тұрғыдан қазіргі қоғамдағы құндылықтар бағдарын қарастырдық.

Құндылықтарды негізгі ақылақтық (моральдық), мүліктік (материалдық) болып бөлінсе, оның ішкі мәнімен және қазіргі күндегі түсініліумен тағыда түрлерге бөлінеді. Аксиологияның негізін қалаушылардың бірі Г.Риккерт барлық құндылықтарды алты сыныпқа бөледі: логикалық (ғылыми жетістіктерде), эстетикалық (өнер туындыларында), мистикалық (мәдениеттерде), діни, адамгершілік, жеке [7]. Г.Риккерттің тұжырымын да жоққа шығармаймыз, дегенмен біз құндылықтардың қазіргі жүйесіне мән бергіміз келеді.

Әлеуметтік құндылықтар	
Жеке тұлға құндылығы достармен қарым-қатынас білім алу жетістікке жету ақша махаббат жұмыс отбасы денсаулық	Әлеуметтік топ құндылығы саяси діни дәстүрлі экономикалық экологиялық мәдени құқықтық жалпы нормалық

Біз көрсеткен кестеде құндылықтар орнын ауыстырып қарауға да болады, дегенмен жеке адам құндылықтары оның қоршаған ортасы арқылы қалыптасатынын ескеру қажет деп ойлаймыз. Сонымен қатар жеке тұлға құндылықтары оның қоғамдағы беделіне қарай жалпы болып кету мүмкіндігі бар. Оны тарихи процесстерге талдау жасау арқылы анықтауымыз, а болады. Тарих демекші, сан ғасырлар бойы адамдар, бір құндылықты жалпы адамзат ретінде орнатуға талпынып келгеніне тарихи оқиғалар кіуә екендігін ала, тартуымызға болады. Ол – еркіндік құндылығы. Адам баласы еркіндікті жеке адам ретінде де қоғам ретінде де орнатуға тырысып келді. Біздің дәуірімізге келіп ол «демократия» ұғымына ие болып отыр.

Қорытынды. Құндылық ұғымы контекстегі мағынасына сәйкес әртүрлі мәнділікке ие. Негізгі түбірі құн сөзінен шығуына мән берсек, бағалылық, мәнділік, баға деген түсініктерді береді. Ал, қоғам өміріндегі құндылықтар, қоғамда қалыптасқан нормалар арқылы жүзеге асады. Сол құндылық нормалар мен реттеуіштері арқылы қоғам өрлеу немесе құлдырау сатысына өтеді. Кез келген қоғамда өзіне сәйкес нормалар қалыптасқан. Мұнда біз кең көлемде

мемлекеттерді айтқымыз келеді. Қазіргі күнде әлем мемлекеттерінің басым бөлігі белгілі бір ұлттардан тұрады. Сол себепті әр қоғамның өз нормалары қалыптасты. Бірақ әлем жұртшылығын біріктіретін халқаралық ұйымдардың адамзатқа ортақ құндылықтар легін жасап көрсетіп, ортақ мүдде-мақсатқа бағыттап отыру тенденциясы жалпы адамзаттың даму кеңістігіне сілтеме жасап, бағыттап отырғандай. Егер планеталық тұрғыдан қарсақ оның барлығы адамзатқа қажет нормалар екендігіне көз жеткіземіз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. Баева Л.В. «Ценности изменяющегося мира: Экзистенциальная аксиология истории»: монография. – Астрахань, 2004. – 8-9.б.
2. Рудкевич Елена Юрьевна «Система ценностей общества: структурный анализ» Журнал «Власть» 01, 2007.
3. Фың Юлән. Қытай философиясының қысқаша тарихы «Ұлттық аударма бюросы» қоғамдық қоры Нұр-Сұлтан 2020. – 87-88.б.
4. Пурушоттама Билимория. Үнді философиясының тарихы «Ұлттық аударма бюросы» қоғамдық қоры Нұр-Сұлтан 2020, – 121-122.б.
5. Монтень М. Опыты. Избранные главы. Ростов-на-Дону, 1998. – 36.б.
6. Максим Руднев «Традиционные ценности и реальность» Мнения / Аналитика 17 мая 2019, 00:46. <https://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2019/05/16/801630-traditsionnie-tsennosti>
7. Виды ценностей https://studme.org/153805084821/kulturologiya/vidy_tsennostey

References

1. Baeva L.V. «Cennosti izmenyayushchegosya mira: Ekzistencial'naya aksiologiya istorii»: monografiya. – Astrahan', 2004. – 8-9.b.
2. Rudkevich Elena Yur'evna «Sistema cennostej obshchestva: strukturnyj analiz» Zhurnal «Vlast'» 01, 2007.
3. Fyn Yulan. Qytaj filosofiyasynyn qysqasha tarihy «Ultyq audarma byurosy» qogamdyq qory Nur-Sultan 2020. – 87-88.b.
4. Purushottama Bilimoria. Undi filosofiyasynyn tarihy «Ultyq audarma byurosy» qogamdyq qory Nur-Sultan 2020, – 121-122.b.
5. Monten M. Opyty. Izbrannye glavy. Rostov-na-Donu, 1998. – 36.b.
6. Maksim Rudnev «Tradicionnye cennosti i realnost'» Mneniya / Analitika 17 maya 2019, 00:46. <https://www.vedomosti.ru/opinion/articles/2019/05/16/801630-traditsionnie-tsennosti>
7. Vidy cennostej https://studme.org/153805084821/kulturologiya/vidy_tsennostey